

аналогією до NORC-SSP; створення будинків підтриманого проживання сімейного типу як альтернативи інтернатним закладам.

Отже, міжнародний досвід засвідчує, що модулі підтримки в спільнотах людей старшого віку, які сформувалися без спеціального планування (NORC-SSP), сприяють підвищенню автономії, соціальної включеності та якості життя. Їх адаптація до українського контексту потребує нормативного забезпечення, фінансових механізмів і емпіричних досліджень ефективності, проте має значний потенціал у контексті деінституціоналізації системи догляду.

Список використаних джерел:

1. Прашко, О., Сидоренко, В., & Бордюкова, О. (2024). Підтримане проживання та проживання з підтримкою в Україні з погляду проведення реформи деінституціалізації: Аналітичний звіт. Громадська спілка «Всеукраїнське об'єднання організацій в інтересах осіб з інвалідністю “Ліга сильних”».
2. Стратегія реформування інтернатних, психоневрологічних закладів для дорослих: в Мінсоцполітики відбулися обговорення документу за участі громадського сектору, (2024,12,06). Міністерство соціальної політики сім'ї та єдності України. <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/strategiya-reformuvannya-internatnykh-psykhonevrolohichnykh-zakladiv-dlya-doroslykh:-v-minsotspolityky-vidbulysya-obhovorennya-dokumentu-za-uchasti-hromadskoho-sektoru>
3. Davydyuk, O. O. (2016). Deinstitutionalization of social service for elderly in Ukraine. *Demography and Social Economy*, (2), 143–155. <https://doi.org/10.15407/dse2016.02.143>
4. Chechelski, D. (2015). Specyficzny charakter rodzinnego domu pomocy. *Zeszyty Pracy Socjalnej*, 18(3), 161–172. <https://ejournals.eu/czasopismo/zeszyty-pracy-socjalnej/artukul/specyficzny-charakter-rodzinnego-domu-pomocy>
5. Magdziak, M. (2024). Family-based assistance houses for the elderly and disabled: Characterization and research potential. *Space&FORM*, 2024(60), 25–50. <https://doi.org/10.21005/pif.2024.60.b-02>
6. Mills, C., Parniak, S., Hand, C., McGrath, C., Laliberte Rudman, D., Chislett, C., Giberson, M., White, L., DePaul, V., & Donnelly, C. (2022). The impact of a naturally occurring retirement community supportive services program on older adult participants' social networks: A qualitative study (Preprint). *JMIR aging*. <https://doi.org/10.2196/37617>
7. Nykolaieva, V., & Maliarchuk, N. (2024). Deinstitutionalization of social care institutions for elderly people: The Polish experience. *Social Pedagogy: Theory and Practice*, (1), 42–50. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-1-42-50>
8. Parniak, S., DePaul, V. G., Frymire, C., DePaul, S., & Donnelly, C. (2022). Naturally occurring retirement communities: Scoping review. *JMIR aging*, 5(2), Стаття e34577. <https://doi.org/10.2196/34577>
9. Roncal-Belzunce, V., Atores, L., Escalada, G., Minobes-Molina, E., Pamies-Tejedor, S., Carcavilla-González, N., & García-Navarro, J. A. (2024). First steps towards the deinstitutionalization of older adults: A protocol for the implementation of a complex intervention. *Revista Española de Geriatria y Gerontología*, 59(2), 101453. <https://doi.org/10.1016/j.regg.2023.101453>
10. Shu, B., Xia, B., E, J., & Chen, Q. (2025). Understanding the service landscape of naturally occurring retirement community supportive service programs (norc-ssps) in new york state. *Buildings*, 15(13), 2209. <https://doi.org/10.3390/buildings15132209>

Руденко В.Ю., студентка МП-2
кафедри «Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця»,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
vladyslava.rudenko@ukma.edu.ua

Наукова керівниця: **Бойко О.М.**, кандидат педагогічних наук,
доктор філософії з соціальної роботи,
доцентка кафедри «Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця»,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
oksana.boyko@ukma.edu.ua

ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується зміною парадигми від суто академічного навчання до створення цілісного безпечного середовища, що сприяє гармонійному розвитку особистості. У контексті глобальних соціально-економічних викликів, цифровізації та тривалого впливу стресогенних факторів, спричинених воєнним станом в Україні, проблема збереження ментального здоров'я студентства набуває статусу стратегічного завдання.

Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), психічне здоров'я є станом психічного благополуччя, який дозволяє людям справлятися зі стресами життя, реалізовувати свої здібності, навчатися, працювати та робити внесок у розвиток своєї громади. Тим самим воно має внутрішню та інструментальну цінність і є невід'ємною частиною благополуччя (WHO, 2025). Існуюча екосистема підтримки ментального здоров'я актуалізує роль закладів вищої освіти як інституцій, здатних формувати середовище підтримки, що безпосередньо впливає на академічну успішність та майбутню професійну життєстійкість студентів.

Варто зазначити, що запорукою якісної розбудови системи підтримки ментального здоров'я є не тільки створення та забезпечення діяльності психологічних служб, а й наскрізна інтеграція компонентів ментального здоров'я в усі процеси: від організації простору і травма-інформованої комунікації до змісту освіти та змін відповідно до законодавства на рівні держави (Голотенко, Данилюк, Збітнєва, 2025). Найбільш ефективною моделлю, яка передбачає системну інтеграцію підтримки психічного здоров'я в політики університету, вважають концепцію цілісного загальноуніверситетського підходу (Whole University Approach) (Brewster&Cox, 2023). У її рамках університет не лише реагує на потреби, що виникають, а й проактивно формує середовище, у якому турбота про психічне здоров'я та психологічне благополуччя є частиною загальної культури та цінністю. Це також відкриває можливості для комплексної профілактики та раннього реагування на проблеми, пов'язані з психічним здоров'ям, зниження стигми та залучення всієї університетської спільноти до відповідальності за психічне здоров'я.

Сучасні українські університети мають потребу у вищевказаному, оскільки через вплив війни, інших надзвичайних ситуацій і подій, стресогенних чинників портрет студента зазнав значних змін. Так, в університетах навчаються внутрішньо переміщені особи, ветерани, діти учасників бойових дій, люди з травматичним досвідом тощо. Тому існує актуальна потреба в оновленні підходів до надання послуг студентам в університетах та переосмисленні ролі викладачів у розбудові сервісів.

Реалізація програм підтримки структурується за тривірневою системою, де перший рівень зосереджений на заходах з превенції, яка спрямована на запобігання емоційному вигоранню, соціальній дезадаптації та виникненню психічних розладів через створення підтримуючого середовища.

Другий рівень передбачає розвиток груп підтримки, в основі яких лежить формат «рівний-рівному» (peer support). Цей інструмент є важливим для студентів, оскільки горизонтальна комунікація дозволяє долати бар'єри страху перед осудом, які часто виникають при зверненні до фахівців (Brewster&Cox, 2023). Програми підтримки реалізуються також через створення тематичних груп для осіб зі спільним досвідом, зокрема ветеранських просторів або об'єднань для ВПО, де відбувається нормалізація психоемоційного стану й реадaptaція. Студентське менторство, клуби резильєнтності та інші організаційні види підтримки дозволяють залучати підготовлених волонтерів до надання першої психологічної допомоги, що забезпечує раннє виявлення кризових станів. Важливою умовою ефективності таких груп є фасилітація з боку закладу освіти та чітке розуміння студентами меж своєї компетенції.

Своєю чергою, на третьому рівні система завершується через надання кваліфікованих послуг професійними психологічними службами для вирішення складних клінічних випадків, а також перенаправлення до сервісів на рівні громади.

Розширення інституційної спроможності ЗВО в Україні сьогодні відбувається завдяки запровадженню різних моделей і форм підтримки. Так, наприклад, на базі Луцького національного технічного університету функціонує центр медіації, мета якого – популяризація психологічної культури серед академічної спільноти, формування емоційної стійкості й самопомоги (Положення №930 про центр медіації та психології, 2025). Також, окрім просвітницької діяльності, проведення психодіагностики та психопрофілактики, діяльність такого Центру спрямована на налагодження співпраці з міжнародними партнерами.

Важливою рушійною силою розвитку сервісів охорони психічного здоров'я на базі ЗВО є їх активна співпраця з міжнародними проектами, що дозволяє залучати передовий досвід та грантову підтримку для впровадження інноваційних методик психосоціальної підтримки. Так, завдяки підтримці проекту "TRUST" на базі Національного університету

«Полтавська політехніка», здійснюється проведення арт-терапевтичних сесій, спрямованих на підтримку психічного здоров'я учасників, які пережили втрату дому, розлуку з близькими, тривалий стрес і тривогу (*National Erasmus+Office in Ukraine, 2024*). Дана практика використовується з метою зниження емоційної напруги, опанування навичок саморегуляції, а також відновлення зв'язку із собою та світом (НУ «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка, 2025).

Отже, сучасна модель підтримки ментального здоров'я у закладі вищої освіти передбачає формування цілісної багаторівневої системи, що поєднує превентивні заходи, горизонтальні форми взаємопідтримки, спеціалізовану психологічну допомогу та інституційні механізми медіації. У цій екосистемі викладач набуває ролі першої лінії контакту та фасилітатора підтримки, що передбачає володіння навичками травма-інформованої комунікації й чіткими алгоритмами перенаправлення. Перехід від фрагментарних консультацій до інтегрованої системи горизонтальної і вертикальної підтримки забезпечує не лише реагування на кризові стани, а й формування стійкого освітнього середовища, орієнтованого на розвиток життєстійкості та професійної спроможності майбутніх фахівців в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. *Mental health*. (2025, 8 жовтня). World Health Organization (WHO). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>
2. Brewster, L., & Cox, A. M. (2023). Taking a 'whole-university' approach to student mental health: the contribution of academic libraries. *Higher Education Research & Development*, 42(1), 33–47. <https://doi.org/10.1080/07294360.2022.2043249>
3. *Kick-Off Meeting of the Erasmus+ TRUST Project: Building Solidarity Through Art Therapy (27-28.11.2024, Luxembourg) – National Erasmus+ Office in Ukraine*. (2024, 28 вересня). National Erasmus+ Office in Ukraine. <https://erasmusplus.org.ua/en/project-news/kick-off-meeting-of-the-erasmus-trust-project-building-solidarity-through-art-therapy-27-28-11-2024-luxembourg/>
4. Голотенко А.А, Данилюк І.В, Збітнева О.І. (2025). *Університет як простір психосоціальної підтримки*.
5. *Положення №930 про центр медіації та психології* (2025). Луцький національний технічний університет.
6. *Art Therapy “Me and My Anchors” as a Path to Inner Resilience within the Erasmus+ Project “TRUST”*. НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». <https://nupp.edu.ua/en/news/art-therapy-me-and-my-anchors-as-a-path-to-inner-resilience-within-the-erasmus-project-trust.html>

Бондаровська К.Е., студентка МП-1
кафедри «Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця»,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
karolina.bondarovska@ukma.edu.ua